

Motion till riksdagen 2007/08:U220

av **Hans Linde m.fl. (v)**

Skuldkrisen i syd

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för totala skuldavskrivningar för de 50 fattigaste länderna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom IMF och Världsbanken ska verka för att nivåerna för vad som anses vara ”hållbar skuldsättning” inom HIPC kraftigt sänks samt att andra skulder än bara skulderna till Världsbanken och IMF omfattas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka inom IMF och Världsbanken för en översyn av villkoren för skuldlättnader inom HIPC så att dessa inte motverkar uppfyllandet av Millenniemålen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör agera för att formerna för nationella fattigdomsstrategier i syd, så kallade PRSP, ses över så att syds ägandeskap över sin egen utveckling stärks.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör erkänna förekomsten av illegitima skulder.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka inom ramen för IMF, Världsbanken, de regionala utvecklingsbankerna och Parisklubben för att illegitima skulder avskrivs.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige, likt Norge, bör erkänna sitt medansvar för skulder i syd där vi som långgivare brustit i vårt ansvar.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom FN-systemet, likt den norska regeringen, bör arbeta för att en skuldtribunal upprättas.

Fel! Okänt namn

2 Inledning

Fattiga länders skulder i syd utgör i dag ett avgörande hinder för utveckling. I många länder förhindrar utgifter för räntor och amorteringar att satsningar på utbildning, hälsovård och infrastruktur genomförs, vilket i grunden hotar möjligheterna till grundläggande utveckling. En förutsättning för utveckling i syd är därför att omfattande skuldavskrivningar genomförs samtidigt som biståndet ökar.

En stor del av dagens skulder härrör från 1970- och 1980-talen då de internationella finansinstitutionerna lånade ut pengar på lösa grunder till regimer som ofta var genomkorrumpade och odemokratiska. I flera fall utlånades pengar till projekt vars syfte snarare var att gynna långgivarens näringsliv än låntagarens utveckling.

3 HIPC och kraven på syd

Under slutet av 1990-talet växte kritiken mot skuldkrisen och de orimliga effekterna den hade för många utvecklingsländer. Denna kritik resulterade i den världsomspännande rörelsen Jubel 2000 som krävde en total skuldavskrivning utan villkor för de 50 fattigaste länderna.

Protesterna världen över hade effekt. Vid G 8-ländernas möte i Köln 1999 lovade de politiska ledarna att de fattigaste ländernas utlandsskulder skulle minskas med 100 miljarder dollar. Dessa skulder skrivs nu av inom ramen för det s.k. HIPC II-initiativet (HIPC betyder Heavily Indebted Poor Countries). Vid G 8-mötet i Skottland 2005 beslutades efter ytterligare påtryckningar att utöka initiativet till att gälla HIPC-ländernas totala skulder till IMF och Världsbanken. HIPC innebär ett steg i rätt riktning, men är långt ifrån tillräckligt. De krav som restes av Jubel 2000 är fortfarande relevanta. Sverige bör därför verka för att de 50 fattigaste länderna får totala och ovillkorade skuldavskrivningar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

IMF och Världsbanken menade att ett land hade en hållbar utlandsskuld om den inte översteg 150 % av exportinkomsterna. Om man översätter det till vad ett land måste betala varje år handlar det om ungefär 20 % av exportinkomsterna som måste användas för skuldbetalningar. För många länder innebär det fortfarande en orimlig skuldsättning som kraftigt försvårar ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning. Till exempel har Nicaragua, som har kvalificerat sig till slutsteget i HIPC, bara fått 23 % av sin statsskuld avskrivna. I Nicaraguas fall är problemet att endast skulder till Världsbanken och IMF har skrivits av medan privata skulder inte har skrivits av. Huvuddelen av Nicaraguas statsskuld är sålunda inte på något sätt på väg att avskrivas i dag. Sverige bör därför inom IMF och Världsbanken arbeta för att nivåerna för vad som anses vara hållbar skuldsättning inom HIPC kraftigt sänks samt att andra skulder än bara skulderna till Världsbanken och IMF omfattas. Detta bör riksdagen som sin mening ge riksdagen till känna.

För att de fattiga staterna ska kvalificera sig för skuldavskrivningar inom HIPC krävs att länderna genomför omfattande reformer, t.ex. avregleringar, privatiseringar och nedskärningar av offentlig sektor. Effekterna av dessa villkor har varit starkt omdiskuterade och mött omfattande kritik från syd, många har hävdade att de motverkar fattigdomsbekämpning, utveckling och uppfyllandet av Millenniemålen. Villkoren innebär kraftiga inskränkningar i demokratin i syd och motverkar starkt ägandeskapet för utvecklingsarbetet. Sverige bör därför arbeta inom ramen för IMF och Världsbanken för en översyn av kraven inom HIPC så att de inte motverkar uppfyllandet av Millenniemålen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

IMF och Världsbanken kräver även att länderna tar fram en fattigdomsstrategi, en s.k. PRSP (Poverty Reduction Strategy Paper). I dag har ett 40-tal länder tagit fram egna PRSP, vilket har haft vissa positiva effekter jämfört med tidigare strukturanpassningsprogram såsom satsningar på sjukvård och utbildning. Men kritiken har varit stark. I många fall har PRSP tagits fram med ett svagt eget ägande och utan förankring hos den egna befolkningen. Alltför ofta har länderna formulerat sig på ett sådant sätt att man skrivit ned det man tror att Världsbanken och IMF vill höra.

Ytterligare ett problem är att det som skrivits i PRSP helt enkelt inte respekteras av Världsbanken och IMF, utan man har lagt till andra krav som innebär att man kör över vad som skrivits i PRSP i avtalen mellan Världsbanken/IMF och mottagarlandet. Sverige bör därför agera för att formerna för de nationella fattigdomsstrategierna ses över så att syds ägandeskap över sin egen utveckling stärks. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Illegitima skulder

När i dag många stater i syd tar stapplande steg mot demokrati och utveckling gör de det tyngda av skulder som befolkningen eller de nuvarande ledarna inte beslutat om. Efter apartheids fall var den nya sydafrikanska demokratiska regeringen under Nelson Mandela tvungen att betala den gamla regimens skulder. Den nya ledningen i DRK, Demokratiska Republiken Kongo, som förra året valdes i landets första flerpartival, tvingas nu betala räntor och amorteringar som uppstod under diktatorn Mobuto. I Filippinerna får befolkningen betala för att diktatorn Ferdinand Marcos, med omvärldens goda minne, lånade 2,3 miljarder US-dollar för att bygga ett kärnkraftverk som till dags dato inte varit i bruk en enda dag. Gårdagens skulder lägger därigenom orimliga bördor på dagens ledare och befolkning i syd.

Ett typexempel på denna typ av skuld var de fordringar på Liberia som Sverige skulle ha avskrivit under 2007. Fordringarna bestod till större delen av krediter som uppstod 1979 när den liberianska regimen inhandlade tre kustbevakningsbåtar från Karlskrona varv. 1979 var Liberia en genomkorrumpierad enpartistat under president William Richard Tolbert Jr:s styre, där

Fel! Okänt namn på

majoriteten av befolkningen i praktiken var utestängd från beslutsfattande och samhällsservice.

Den rysk-franske juristen Alexander Nahum Sack utarbetade på 1920-talet tre kriterier för vad som skulle kunna betraktas som oskäligen statsskulder. Dessa kriterier är fortfarande relevanta i diskussionen om vilka skulder som är illegitima. De tre kriterier som Sack tog fram var:

1. Lånen har inte kommit medborgarna till del eller medfört någon nytta för dem.
2. Lånen togs utan att medborgarna hördes eller godkände att så skulle ske.
3. Långivarna var vid utlåningen medvetna om att lånen inte skulle komma medborgarna till del och att deras åsikt inte efterfrågats.

Det råder inget tvivel om att stora delar av Syds statsskulder är att beteckna som illegitima utifrån Sacks tre kriterier. Sverige bör därför erkänna förekomsten av illegitima skulder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Syds skulder till Sverige är dock i dag marginella. Det är därför avgörande att Sverige verkar inom ramen för IMF, Världsbanken, FN, de regionala utvecklingsbankerna och Parisklubben för att illegitima skulder avskrivs. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Nords medansvar

Den norske biståndsministern Erik Solheim beslutade 2006 att erkänna att Norge har ett medansvar för delar av de fordringar man har mot länder i Syd. Följaktligen ansåg man att Norge saknade rätt att inkräva dessa fordringar, dvs. att skulderna var illegitima.

Norge inledde därför i år omfattande villkorlös skuldavskrivning till Egypten, Ecuador, Jamaica, Sierra Leone och Peru. Dessa skuldavskrivningar genomförs utanför den norska biståndsramen. Dessa skulder härrörde från den s.k. skeppsexportkampanjen 1976–1980. Likheten är slående med de krediter som EKN, Exportkreditnämnden, utfärdade 1979 vid försäljningen av kustbevakningsbåtarna till Liberia. Sverige bör därför följa Norges exempel och erkänna vårt medansvar för utlåning där vi som långgivare inte har tagit vårt ansvar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Skuldtribunal i FN:s regi

Det förekommer redan idag skuldavskrivningar på grund av att skulder anses som illegitima. Efter den amerikanska invasionen fick Irak en skuldavskrivning på 80 % därför att det ansågs orimligt att det irakiska folket skulle betala Saddam Husseins skulder. Men skuldavskrivningarna sker godtyckligt och det saknas internationellt regelverk.

Fel! Okänt namn på

Den norska regeringen angav i sin regeringsförklaring, den s.k. Soria Moria-deklarationen, att man inom FN kommer att verka för att en ”skuldtribunal” ska tillsättas för att avgöra vilka skulder som kan anses vara illegitima och därför ovillkorligen borde avskrivas. En förutsättning för att Norge ska få gehör för sina krav är att fler länder stöder deras förslag. Sverige bör, likt den norska regeringen, därför arbeta för att en skuldtribunal upprättas inom FN-systemet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 24 september 2007

Hans Linde (v)

Marianne Berg (v)

Gunilla Wahlén (v)

Lena Olsson (v)

Alice Åström (v)